

Materiale arheologice din Râmnicul medieval (I)

Carol Terteci¹

terteci.carol@yahoo.com

Keywords: *Râmnicu Vâlcea, Vâlcea county, archaeological discoveries, XIII-XV centuries, pottery.*

Summary: *Archaeological survey of the territory occupied today by the city Râmnicu Vâlcea and its surroundings favoured a period beginning with prehistory and ends with the Roman presence in the Vâlcea county. From now and until the moment when the city was mentioned in documents for the first time we have a white spot, although there are certified, in the Vâlcea county, earlier findings, such as the Ipotesti-Cândești type, Dridu or pottery from XI-XII centuries.*

The archaeological researches undertaken in 2007 in Rm. Vâlcea in "Mircea cel Bătrân" Park brought important information about the history of Rm. Vâlcea borough in the beginning of the 13th century to 18th century.

Cercetarea arheologică a teritoriului ocupat astăzi de municipiul Râmnicu Vâlcea și împrejurimi a favorizat (și nu degeaba) un interval ce începe cu preistoria și se termină cu prezența romanilor pe teritoriul județului Vâlcea. Din acest moment și până la primele mențiuni în documente ale orașului respectiv avem o pată albă, cu toate că sunt atestate, pe teritoriul județului, descoperiri mai timpurii, ca cele de tip Ipotesti-Cândești², Dridu³, sec. XI-XII⁴.

Pentru perioada medievală cuprinzând sec. XIII-XVIII, cercetări arheologice au întreprins Elena Busuioc⁵ în anii '60-'70 și, mai recent, Mariana Iosifaru⁶, vizând, mai ales, zona centrului istoric al municipiului Râmnicu Vâlcea.

Cu prilejul săpăturilor sistematice efectuate în Parcul Mircea cel Bătrân, în apropierea bisericii cu hramul Buna Vestire, s-au descoperit resturile unei locuințe de târgoveț, cu pivniță, cu dimensiunile de 6,25 x 5 m și adâncimea de 2,90 m. Pe latura de est, groapa pivniței a tăiat un strat de locuire mai vechi, datat cu o monedă de la Carol Robert de Anjou (1308-1342). S-au găsit peste 100 monede ungurești de aramă (quartingi) care au circulat între anii 1430-1437, puternic arse în urma unui incendiu care a distrus locuința, și o monedă de argint de la Sigismund de Luxemburg, care a circulat între 1427-1437. Locuința a fost datată, pe baza materialului numismatic, în prima jumătate a sec. al XV-lea⁷. Materialul arheologic descoperit constă în resturile sobei cu cahle-oală, monedele amintite, ceramică de uz casnic, cuie, lame de cuțit, inele, vârfuri de săgeți, rozete de pinteni⁸.

¹ Terteci Carol, muzeograf, Muzeul Județean „Aurelian Sacerdoțeanu” Vâlcea.

² Terteci 2010, p. 103-110.

³ Cercetări personale de teren.

⁴ Petre-Govora 2001, p. 54.

⁵ Busuioc 1979, p. 24-29; Busuioc, Beșliu 1982, p. 37-40.

⁶ Iosifaru 2007.

⁷ Busuioc 1979, p. 24, 28.

⁸ *Ibidem*, p. 28.

Descoperirea respectivă s-a dovedit de o mare importanță, la nivelul de atunci al cercetărilor, în ceea ce privește modul de amenajare al locuințelor medievale, din punct de vedere estetic, arhitectural și al gradului de confort dar au ajutat și la realizarea de analogii având ca obiect sobele cu cahle-oală⁹.

În 2005 și 2007, Mariana Iosifaru a făcut cercetări arheologice preventive ce au dus la obținerea de date stratigrafice privind a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. Cercetările din 2007, spre deosebire de cercetările din anul 1978, nu au dus la identificarea unui nivel aparținând evului mediu¹⁰.

Din cercetările sistematice făcute de Elena Busuioc în Parcul Mircea cel Bătrân a rezultat un bogat material arheologic care se află, momentan, în depozitele Muzeului „Aurelian Sacerdoțeanu” Vâlcea. Cu excepția unor fragmente de cahlă, cea mai mare parte a acestuia este încă material inedit, urmând să fie sistematizat și publicat. În cele ce urmează, am selectat, spre prezentare, o parte din materialul ceramic mai reprezentativ, cu toate că se prezintă sub o mare varietate a formelor și a ornamentelor, autoarea săpăturilor considerând că se aseamănă foarte mult cu ceramica descoperită în primul nivel al vechii vetre a orașului¹¹. Menționăm încă de la început că se pot produce erori în deosebirea fragmentelor ceramice de fragmentele cahlelor-oală, lucru sesizat și de Radu Popa¹².

Majoritatea descoperirilor constă în ceramică de la obiecte de uz casnic dar imposibilitatea de a restaura tot materialul descoperit ne împiedică să facem un studiu complet privind această ceramică. De aceea, intenționăm să o facem într-o comunicare ulterioară.

Observăm o uniformitate în ceea ce privește calitatea pastei, aceasta fiind compactă, de bună calitate și bine frământată, la care s-a folosit un degresant de bună calitate (nisip fin). Prin urmare, vasele nu au un aspect zgrunțuros și sunt destul de fine la pipăit iar în spărtura miezului se observă o ardere incompletă la un număr redus de piese. În schimb, aproape toate prezintă urme de ardere secundară ceea ce confirmă incendiul ce a distrus locuința din care provin¹³.

După decor, putem împărți ceramica în două categorii:

- de uz comun, nesmălțuită (Fig. 1/1-3; Fig. 2/2; Fig. 3/1-2);
- ceramică smălțuită prin sgrafittare și pictare (Fig. 2/1,3,4; Fig. 3/3).

După principalele forme de vase, avem:

- *oala*, cu variantele *cu toartă* și *fără toartă*. Atribuim câte un exemplar pentru fiecare variantă, cu o oarecare prudență.

Primul din aceste vase este o oală-strecurătoare (Fig. 1/1), care a fost reconstituită plecându-se de la ideea că avea o toartă, neidentificată printre materiale, din păcate. Vasul este de culoare roșie-cărămizie, lucrat din pastă fină, cu urme de ardere secundară. Are buza evazată, corp bombat, fund tăiat drept dar care prezintă un număr de 13 perforații realizate dinspre exterior spre interior, cu diametrul de 0,8X0,3 cm. Dimensiuni: grosime-0,58 cm, diametru gură-16,2 cm, diametru bază-9 cm, înălțime-21,6 cm. Proveniență: Râmnicu Vâlcea - *Parc*, 1970, din locuință, SA, -2,80 m. Număr de inventar: 68F.

⁹ Popa 1973, p. 672.

¹⁰ Iosifaru 2007.

¹¹ Busuioc, Beșliu 1982, p. 38.

¹² Popa 1973, p. 672.

¹³ Busuioc 1979, p. 28.

Al doilea exemplar este o oală-borcan (Fig. 2/2), în stare fragmentară, din pastă semifină, de culoare cafenie, cu ardere secundară. Este decorată la baza gâtului cu o bandă de caneluri ușor adâncită. Gâtul se continuă neregulat, provocând evazarea neuniformă a buzei. Buza este inelară, tăiată drept la bază dar cu marginea de sus rotunjită. Dimensiuni: grosime buză-1,1 cm, grosime perete-0,6 cm. Proveniență: Râmnicu Vâlcea - *Parc*, 1969, din locuință, SA, □7, -2,30 m. Număr de inventar: 73F.

- *cana cu toartă* este reprezentată de un exemplar (Fig. 1/2) dintr-o categorie superioară, nu numai cu pastă fină, de culoare roșie-cărămizie, ci și cu pereții lustruiți pe întreaga înălțime cu linii paralele dese care asigură un efect decorativ cât și practic. Din maxima rotunjire pornește o toartă în bandă ce se termină pe buză, unindu-se cu marginea acesteia. Are gât înalt, ce se lărgeste și este posibil să fi avut și cioc de scurgere. Fundul este tăiat drept, cu un mic umbo central, dinspre exterior spre interior dar care ar putea să fie și defect de fabricație. Urme de ardere secundară. Dimensiuni: lățime toartă-3 cm, grosime toartă-0,7 cm, grosime buză-0,8 cm, diametru bază-9,2 cm, înălțime-22,6 cm. Proveniență: Râmnicu Vâlcea - *Parc*, 1970, din locuință, SA, -2,80 m. Număr de inventar: 1028M.

Cana respectivă are analogii cu cele descoperite în primul nivel de locuire medievală din curtea „casei Vlad Dracul” din Sighișoara¹⁴, dar acestea din urmă au o culoare brun-roșcată. Relația lor cu ceramica roșie cu decor lustruit de la sud de Carpați și din secolele XIII-XIV este pusă sub semnul întrebării dar nu este exclus ca cele transilvănene să stea la originea celor sud-dunărene din categoria cărora face parte și exemplarul nostru¹⁵.

- *castronul*, în 2 variante, având ca și criteriu de diferențiere arcuirea pereților în raport cu baza.

Varianta I este reprezentată de exemplarele (Fig. 1/3; Fig. 2/1,3) care se sprijină pe o bază dreaptă, din care pereții se curbează spre exterior iar deschiderea lor crește proporțional cu înălțimea. Pasta este de factură semifină, de culoare cafenie (Fig. 1/3) sau cărămizie. Un exemplar (Fig. 1/3) este de mici dimensiuni: grosime-0,5 cm, înălțime-2,4 cm, diametru gură-8,4 cm, diametru bază-6,3 cm; prezintă urme de ardere secundară și gură de scurgere.

Celelalte 2 piese se caracterizează prin decorarea interiorului prin smălțuire cu un strat de culoare verde-închis (Fig. 2/1) sau smălțuire și pictare (Fig. 2/3). La primul vas se observă conservarea foarte bună a smălțului și aplicarea pe exterior a unei soluții albicioase ce lasă senzația de impregnare cu var. Castronul respectiv are următoarele dimensiuni și proveniență: înălțime-5 cm, diametru bază-6,8 cm, grosime buză-0,5 cm, diametru gură-14 cm, Râmnicu Vâlcea - *Parc*, 1968, SIV, □1,2, -1,80 m, nr. inv. 89F. La al doilea castron diferă tipul de decor care s-a aplicat pe interior, fiind vorba de aplicarea unui smălț de culoare galben-verzuie și a unor cercuri pictate cu roșu. Acest tip de decor s-a păstrat precar. Dimensiuni: diametru bază-7,1 cm, diametru gură-13,2 cm, înălțime-4,4 cm, grosime-0,5 cm.

Varianta II este evidențiată de un singur exemplar (Fig. 2/4) cu același tip de decor ca la vasul din Fig. 2/3 doar ca nu se mai regăsesc cercurile pictate cu roșu și se observă smălțuirea cu verde a buzei. La această variantă, pereții vasului se arcuiesc spre exterior după care se înalță drept. Se observă urme de ardere secundară. Dimensiuni: diametru gură-15,4 cm, diametru bază-11,4 cm, înălțime-5,7 cm, grosime-0,6 cm. Proveniență: Râmnicu Vâlcea - *Parc*, 1968, SIV, □1,2, -3 m (?).

¹⁴ Popa, Baltag 1980, p. 46-47.

¹⁵ *Ibidem*, p. 47.

- *strachina* apare și ea în 3 variante dintre care primele 2 se deosebesc doar prin evazarea mai mult sau mai puțin pronunțată a buzei. Vom prefera să înscriem fragmentele prezentate (Fig. 3/1-2) doar în 2 variante ale aceleiași tip.

Varianta I se caracterizează printr-o bază inelară dar scundă, tăiată drept, deschiderea pronunțată a profilului și curbura puternică a pereților în zona mijlocie a vaselor, urmată de înălțarea pereților și o ușoară profilare a buzei în exterior. Rezultă străchini late și destul de adânci, cu o înălțime medie de 7,5 cm. Pasta este semifină, de culoare cărămizie dar arsă incomplet, având miez negru în spărtură. Pe zona de maximă rotunjire a corpului a fost aplicat un decor constând într-un brâu crestă iar sub buză au fost trasate neglijent 2 rânduri de linii paralele, ușor adâncite. Grosimea vaselor este de 0,6 cm.

Varianta II este reprezentată de un singur fragment (Fig. 3/3) care se diferențiază de prima prin piciorul inelar, gol în interior. Fragmentul de mai sus a fost decorat prin smălțuire și pictare pe suprafața interioară, cu motive spiralate de culoare galben-crem pe fond cafeniu-închis. Pe picior se observă 2 perforații făcute înainte de ardere și care, probabil, aveau scopul de a permite agățarea vasului pe suprafețe verticale, cu ajutorul unei sfori. Pasta și arderea sunt asemănătoare cu cele întâlnite la tipul I. Dimensiuni: grosime-0,8 cm, diametru picior-7 cm. Proveniență: Râmnicu Vâlcea - *Parc*, 1970, din complex. Inventar 309F.

La o primă analiză a materialului ceramic, se poate observa preponderența vaselor de calitate, confirmând ipoteza că locuința ar fi aparținut unui orașean înstărit, care se ocupa cu schimbul de mărfuri între Ardeal și Țara Românească¹⁶. Pe plan local, de aici avem puținele informații materiale care să ne lărgescă cunoștințele privind cultura materială medievală râmniceană din secolul XV.

Abrevieri

Buridava	Buridava. Studii și materiale, Râmnicu Vâlcea
CCA	Cronica Cercetărilor Arheologice din România
SCIV(A)	Studii și Cercetări de Istorie Veche (și Arheologie), București
Studii Vâlcene	Studii Vâlcene, Râmnicu Vâlcea

Bibliografie

Busuioc 1979	Elena Busuioc – <i>Vestigii feudale de la Râmnicu Vâlcea</i> , în Buridava , 3, 1979, p. 24-29.
Busuioc, Beșliu 1982	Elena Busuioc, Petre Beșliu – <i>Descoperirea unei curți feudale românești la Hinătești</i> , în Studii Vâlcene , V, 1982, p. 37-40.
Iosifaru 2007	Mariana Iosifaru, CCA, 2007, nr.139.
Petre-Govora 2001	Gheorghe Petre-Govora – <i>Govora-de la primii oameni la contemporani</i> , Rm. Vâlcea, 2001.
Popa 1973	Radu Popa – <i>O sobă cu cahle-oală din secolul XIV la Cuhea-Maramureș</i> , în SCIV, 4, 24, 1961, p. 671-679.
Popa, Baltag 1980	Radu Popa, Gheorghe Baltag – <i>Documente de cultură materială orășenească în Transilvania din a doua jumătate a secolului al XIII-lea</i> , în SCIVA, 1, 31, ianuarie-martie, 1980, p.33-52.
Terteci 2010	Carol Terteci – <i>Despre cultura Ipotești-Cândești în județul Vâlcea</i> , în Buridava , VIII, 2010, p. 103-110.

¹⁶ Busuioc 1979, p. 28.

Ilustrații

1

2

3

Figura 1. Ceramică de bucătărie. 1 – Oală-strecurătoare; 2 – Cană cu toartă; 3 – Castron

1

2

3

4

Figura 2. Ceramică de bucătărie. 1 – Castron; 2 – Oală; 3 – Castron; 4 – Castron

1

2

3

Figura 3. Ceramică de bucătărie. 1 – Strachină; 2 – Strachină; 3 – Strachină